

LLM - projekt

Mikołaj Garbowski

notes.mgarbowski.pl - RAG

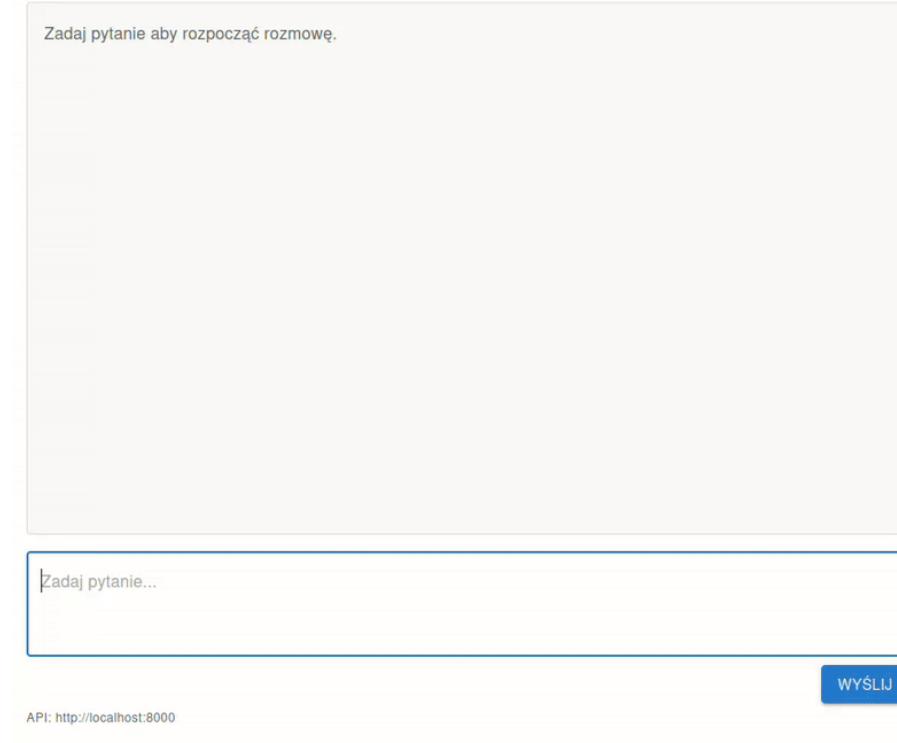

Figure 1: Interfejs użytkownika

Opis

Celem projektu jest implementacja systemu Retrieval-Augmented Generation (RAG) wykorzystującego duży model językowy (LLM) do generowania odpowiedzi na pytania użytkownika na podstawie bazy dokumentów oraz ewaluacja skuteczności opracowanego rozwiązania na samodzielnie przygotowanym zbiorze testowym.

Za zbiór dokumentów posługują moje notatki z wykładów na Politechnice Warszawskiej w formacie markdown, sporządzone w toku studiów inżynierskich.

Koncepcja rozwiązania

- Dokumenty zostaną podzielone na fragmenty (chunks)
 - długość tak dobrana, żeby zmieścić się w oknie kontekstowym modeli
- Fragmenty z zanurzeniami i metadanymi będą zapisane w bazie danych
- Aplikacja backend
 - FastAPI + SentenceTransformers + transformers
 - wyszukiwanie (retrieval)
 - * leksykalne: wyszukiwanie pełnotekstowe w PostgreSQL
 - * semantyczne: bi-enkoder do wyznaczania wektorów zanurzeń
 - reranking
 - * wyniki wyszukiwania z obu wariantów są łączone
 - * cross-enkoder ocenia istotność każdego z fragmentów względem pytania
 - * wynikiem jest lista fragmentów posortowana wg. istotności
 - generacja odpowiedzi
 - * na wejście LLM trafia pytanie wraz z kontekstem złożonym z najbardziej istotnych fragmentów
- Aplikacja frontend
 - prosta aplikacja w React z okienkiem czatu w stylu popularnych serwisów
- Baza danych
 - PostgreSQL
 - rozszerzenie pgvector do przechowywania i indeksowania wektorów zanurzeń
 - wbudowana funkcjonalność wyszukiwania pełnotekstowego
 - rozszerzony o konfigurację dla języka polskiego (zobacz sekcję Źródła)

Modele i algorytmy

Projekt ma charakter edukacyjny i będzie uruchamiany własnej maszynie wyposażonej w GPU NVIDIA GTX 1060 6GB. Wybierając modele, kieruję się tymi ograniczeniami sprzętowymi.

- Generator - `speakleash/Bielik-1.5B-v3.0-Instruct`
- Retriever
 - PostgreSQL full-text search (wariant leksykalny)
 - bi-enkoder `sdadas/mmlw-retrieval-roberta-large`
- Reranker
 - cross-enkoder `sdadas/polish-reranker-roberta-v3`

Zbiór testowy

Na potrzeby ewaluacji opracowałem zbiór testowy składający się z 38 pytań wraz z listą istotnych fragmentów dokumentów oraz wzorcowymi odpowiedziami.

Plik `test.jsonl` w formacie JSONL (każda linijka to osobny JSON), pojedynczy wiersz jest w formacie:

```
{  
  "query": "Co to jest partycjonowanie zakresowe i kiedy warto je stosować?",  
  "relevantDocs": [  
    "25a8cb17-d17f-4522-8243-3da0f8f6491f",  
    "decb07c0-fb6e-4fb5-80ac-520eda2521e2"  
  ],  
  "referenceAnswers": [  
    "Partycjonowanie zakresowe dzieli dane na partycje według zakresów wartości klucza..."  
  ]  
}
```

Został przygotowany z użyciem LLM GPT-5 mini i poddany ręcznej weryfikacji i korekcie.

Ewaluacja

Oddziennie przeprowadziłem ewaluację komponentu retrieval oraz jakości generowanych odpowiedzi (pełnego potoku RAG).

Retrieval

Metryki są wyliczane na podstawie `relevantDocs` w zbiorze testowym i wyników zwróconych przez komponent retrieval. Porównywane są trzy warianty:

- leksykalny (PostgreSQL full-text search)
- semantyczny (bi-enkoder)
- leksykalne + semantyczny + reranker

Porównywane są miary jakości Recall@k (niezależne od kolejności dokumentów w wyniku) oraz MRR@k (uwzględniające kolejność, im wyżej w rankingu jest pierwszy istotny dokument, tym lepiej).

	Fulltext Retriever (‘simple’)	Fulltext Retriever (‘polish’)	Semantic Retriever	Reranking Retriever
Recall@1	0.19	0.13	0.33	0.50
Recall@3	0.30	0.21	0.59	0.67
Recall@5	0.33	0.32	0.66	0.71
Recall@10	0.35	0.39	0.71	0.73
MRR@1	0.29	0.24	0.55	0.79
MRR@3	0.35	0.28	0.69	0.86
MRR@5	0.36	0.32	0.70	0.86
MRR@10	0.37	0.33	0.70	0.86

Zaskakujące jest, że wariant wyszukiwania leksykalnego z użyciem konfiguracji `polish` (wsparcie dla stemmingu, usuwania *stop words* itp.) wypada gorzej niż generyczny wariant `simple`. Cały zbiór dokumentów jest w języku polskim, więc spodziewałem się znacznie lepszych wyników.

Generacja odpowiedzi

Metryki są wyliczane na podstawie `referenceAnswers` w zbiorze testowym i odpowiedzi wygenerowanych przez pełny potok RAG (z użyciem wariantu wyszukiwania leksykalnego + semantycznego + reranking).

	Prompt 1	Prompt 2
BERT Score - Precision	0.65	0.65
BERT Score - Recall	0.73	0.73
BERT Score - F1	0.68	0.69
ROUGE-L - Precision	0.13	0.12
ROUGE-L - Recall	0.36	0.34
ROUGE-L - F1	0.18	0.17
BLEU Score	3.74	1.71

Prompt 1:

Jesteś pomocnym asystentem, odpowiadaj krótko po polsku na podstawie kontekstu. Cytuj źródła w nawiasach kwadratowych [...].

Prompt 2 (z laboratorium):

Odpowiedz na pytanie użytkownika wykorzystując tylko informacje znajdujące się w dokumentach, a nie wcześniejszą wiedzę Udziel wysokiej jakości, poprawnej gramatycznie odpowiedzi w języku polskim.

Odpowiedź powinna zawierać cytowania do dokumentów, z których pochodzią informacje.

Zacytuj dokument za pomocą symbolu [nr_dokumentu] powołując się na fragment np. [0] dla fragmentu z dokumentu 0.

Jeżeli w dokumentach nie ma informacji potrzebnych do odpowiedzi na pytanie, zamiast odpowiedzi zwróć tekst: Nie udało mi się odnaleźć odpowiedzi na pytanie

Przykładowe odpowiedzi

Poniżej kilka przykładów ze zbioru testowego. Pytanie, odpowiedź wygenerowana przez system RAG oraz wzorcowa odpowiedź.

Co to jest semafor?

Odpowiedź systemu

Semafor to narzędzie systemowe w systemach operacyjnych, które jest używane do zarządzania dostępem do wspólnych zasobów przez wiele procesów. Semafony pozwalają na synchronizację procesów, umożliwiając im współdzielenie zasobów bez konfliktów.

Semafony są inicjowane przez system operacyjny z określona wartością, która określa maksymalną liczbę procesów, które mogą jednocześnie korzystać z zasobu. Kiedy proces chce uzyskać dostęp do zasobu, inicjuje działanie semafora (operacja `P`). Proces musi wówczas czekać (blokuje się) na zwolnienie zasobu przez innego proces (operacja `V`). Po zwolnieniu zasobu, proces, który go zablokował, może kontynuować działanie.

Semafony mogą być nazwane i udostępniane innym procesom przez ich nazwy. Można je tworzyć, niszczyć, blokować, uwalniać, otwierać, zamknąć i usuwać. Dostępne są różne operacje na semaforach, takie jak `sem_init`, `sem_destroy`, `sem_wait`, `sem_post`, `sem_open`, `sem_close`, `sem_unlink`.

Semafony mogą być również używane

Wzorcowa odpowiedź

Semafor to zmienna nieujemna sterująca synchronizacją, z operacjami P (proberen) i V (verhogen). P zmniejsza semafor i może zablokować proces jeśli wartość <=0, V zwiększa semafor i potencjalnie budzi oczekujące procesy.

Co to jest atak wstrzyknięcia (injection)?

Odpowiedź systemu

Atak wstrzyknięcia, znany również jako **SQL Injection**, **XSS** (XML/XHTML Scripting), **XPath Injection**, **JSON Injection**, **HTTP Response Splitting**, **ORM Injection**, **Cmd Injection**, **LDAP Injection**, **Blind SQL Injection**, **Timing Attack** i **Remote Code Execution**, polega na wstrzyknięciu złośliwego kodu do aplikacji webowej lub bazy danych, aby uzyskać nieuprawniony dostęp do zasobów

lub wykonać ataki na system.

Wzorcowa odpowiedź

Wstrzyknięcie polega na tym, że dane wejściowe wyłamują się z kontekstu i są interpretowane jako kod wykonywany przez aplikację (np. SQL injection, command injection). Powoduje nieautoryzowane wykonanie polecen i wyciek danych.

Jak optymalizator decyduje między dostępem sekwencyjnym a korzystaniem z indeksu?

Odpowiedź systemu

Optymalizator decyduje między dostępem sekwencyjnym a korzystaniem z indeksu na podstawie kilku czynników, takich jak:

- ****Szerokość bloku**:** Im szerszy blok, tym mniej często potrzebny jest dostęp sekwencyjny.
- ****Liczba wierszy**:** W małych tabelach dostęp sekwencyjny jest szybszy, ale w dużych tabelach lepiej korzystać z indeksów.
- ****Złożoność zapytania**:** Dla zapytań zwracających wiele wierszy (np. 10% wszystkich wierszy) lepszym wyborem jest dostęp sekwencyjny.
- ****Warunki zapytania**:** Jeśli zapytanie zawiera złożone warunki, lepiej wybrać bardziej selektywny indeks, aby szybko przefiltrować wyniki.
- ****Rodzaj indeksu**:** Indeksy złożone (nazisko, imię) są bardziej selektywne i mogą natychmiast dostarczyć odpowiedzi. Indeksy mieszające (imię, nazwisko) są używane dla zapytań zwracających mało wierszy z dużych tabel. Indeksy bitmapowe są optymalne dla zapytań z wieloma warunkami i dużymi tabelami.
- ****Konfiguracja systemu**:** Optymalizator może być skonfigurowany do preferowania określonego typu dostępu.

Wzorcowa odpowiedź

Wybór zależy od selektywności warunku i statystyk: mała liczba wierszy - użycie indeksu; duża liczba wierszy - przegląd sekwencyjny. Optymalizator korzysta ze statystyk tabel, kolumn i indeksów by oszacować koszty IO i CPU; dla złożonych przypadków może łączyć wyniki kilku indeksów.

Do czego służą Docker Volumes?

Odpowiedź systemu

Docker Volumes służą do przechowywania danych dla kontenerów. Dzięki nim kontenery mogą mieć niezależne od siebie kopie plików, nawet jeśli

są uruchamiane w ramach tego samego klastra. Volumes mogą być udostępniane do odczytu lub zapisu i są zarządzane przez Docker.

Wzorcowa odpowiedź

Docker Volumes służą do przechowywania danych trwałych poza cyklem życia kontenera. Pozwalają zachować dane po wyłączeniu kontenera.

Co to są Stack Canaries i jak działają?

Odpowiedź systemu

Stack Canaries to techniki bezpieczeństwa stosowane w aplikacjach C/C++, mające na celu wykrycie przerwania wykonania przez złośliwy kod przed jego wykonaniem. Nazwa pochodzi od kanarków używanych w kopalniach do wcześniego wykrywania gazu, co w tym przypadku służy do wcześniego wykrywania przerwania wykonania programu.

Jak działają stack canaries?

1. **Polegają na umieszczeniu losowo generowanej zmiennej na stosie przed adresem powrotu (adresem, do którego program wraca po zakończeniu wykonywania).**
2. **W przypadku przerwania wykonania przez złośliwy kod, zmienna ta zostanie zmieniona (np. przez wykonanie kodu wstrzymującego wykonanie), co uniemożliwi programowi powrót do oryginalnego adresu.**
3. **Zamiast tego, zmienna zostaje przekazana do narzędzia antymalware lub innej ochrony, które może ją zweryfikować i podjąć odpowiednie działania, takie jak zatrzymanie procesu lub wysłanie alarmu.**

Dlaczego stack canaries są ważne?

Stack canaries są szczególnie przydatne w przypadku ataków takich jak **return-oriented programming (ROP)**, które polegają na wykorzystaniu luki w bezpieczeństwie systemu

Wzorcowa odpowiedź

Stack Canaries to losowa wartość umieszczana na stosie przed adresem powrotu. Przed wykonaniem instrukcji `ret` sprawdza się, czy kanarek nie został zmieniony - jeśli tak, wykrywa się przepełnienie stosu i przerwuje wykonywanie.

Instrukcja uruchomienia

Wymagana jest instalacja:

- Docker
- Docker Compose
- uv
- just
- Node.js i npm

Wszystkie polecenia są uruchamiane za pomocą just. Lista dostępnych poleceń można wyświetlić poleceniem just -l.

Instalacja zależności

```
just install
```

Tekstowy interfejs użytkownika

```
just answer "Twoje pytanie"
```

Przygotowanie bazy danych

Surowy zbiór danych (notatki w formacie markdown) znajduje się w repozytorium (data/raw).

```
just chunk      # Podziel dokumentów na fragmenty
just index      # Wyznaczenie zanurzeń dla wszystkich fragmentów
just create_db  # Uruchomienie bazy danych w kontenerze Docker
just seed        # Załadowanie fragmentów z wyliczonymi zanurzeniami do bazy danych
```

Uruchomienie aplikacji

Wymaga uruchomionej bazy danych

```
just devb       # backend
just devf       # frontend
```

Ewaluacja

```
just eval-retriever  # Ewaluacja komponentu wyszukiwania
just eval-pipeline   # Ewaluacja jakości generowanych odpowiedzi
```

Źródła

- Wykłady z przedmiotu Podstawy Wielkich Modeli Językowych na wydziale EiT PW
- <https://medium.com/@jesvinkjustin/from-zero-to-rag-the-art-of-document-chunking-and-embedding-for-rag-d9764695cc46>
- <https://medium.com/@nitinprodduturi/using-postgresql-as-a-vector-database-for-rag-retrieval-augmented-generation-c62cfbd9560>
- <https://www.evidentlyai.com/ranking-metrics/precision-recall-at-k>
- <https://www.evidentlyai.com/ranking-metrics/mean-reciprocal-rank-mrr>
- Konfiguracja PostgreSQL dla języka polskiego